

Tóth I. János:

(Habilitált docens, Filozófia Tanszék, Szegedi Egyetem)

BIZALOM ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉS

(Összefoglalás) A bizalmi viszony alapja egy *ígéret*, amely a megbízó számára egy igényt, míg a megbízott számára egy kötelezettséget keletkeztet. Az ígéret lehet személyes, direkt és explicit, de lehet személytelen, indirekt és implicit jellegű is. A bizalmi viszony kimenetele lehet sikeres, ha a megbízott betartja az ígéretét, azaz teljesíti a feladatát. Ha a megbízott nem tartja be az ígéretét, azaz nem teljesíti a feladatát, akkor cserbenhagyja, elárulja vagy megcsalja a társát, azaz cáfolja a „megbízó hitét”, amely egy meghatározott veszteséghez vezet. A sikertelenségnek lehet emberi (jó szándék hiánya) vagy szakmai oka is. Mindkét esetben a megbízó új társat keres; miközben a megbízottnak rossz híre lesz; senki sem választja, mindenki bizalmatlan lesz vele szemben, izolálódik.

Az ideális állapot a *megalapozott bizalom*, amelyet arisztotelészi középként is értelmezhetünk a hiszékenység (túlzott bizalom) és a bizalmatlanság (hiányzó bizalom) között. A bizalmi kapcsolat tehát kockázatos, s mint ilyen ellentétben áll az egoizmussal, a közgazdasági értelemben vett racionalitással. Mivel a bizalmi kapcsolatot nem lehet levezetni az önérdékből, ezért az ember posztracionális jellegű *együttműködési hajlamát* kell tételezni. Az együttműködési hajlandóság minden esetben arra ösztönzi az embert, hogy a kölcsönös előnyök illetve a közjó érdekében cselekedjen, miközben az ész megpróbálja keretek közé szorítani ezt a hajlandóságot a túlzott kockázatok elkerülése érdekében.

A bizalomra épülő együttműködés fontos részét képezi a társadalmi *együttműködésnek*, amelynek két alapformája létezik az önkéntes és a kikényszerített együttműködés. A bizalom és a kontroll általában egymás komplementerei egy kapcsolatban: minél magasabb a bizalom annál kevesebb kontrollra van szükség és fordítva. Tehát egy bizalmi viszony segítségével is elérhetővé válik a *kölcsönösen előnyös kimenetel*, de csak akkor ha egyrészt a megbízó vállalja a sikertelen együttműködésből származó károk kockázatát, másrészt ha a megbízott nem él vissza a bizalommal, azaz teljesíti az önként vállalt kötelezettségét.